

Hvordan forstår ungdom begrepet hverdagsintegrering, og hvilke tanker har de om eget bidrag til hverdagsintegrering?

EN KVALITATIV STUDIE MED INTERVJU

AV FRIDTJOF SANDBERG, FREDERIK II VIDEREGÅENDE SKOLE

21.04.2016

Forord

Tidlig januar 2016 fortalte lærerne våre i fagene norsk og historie at de hadde meldt klassen min på Holbergprisen i Skolen. På grunn av den store flykningkrisen som pågikk på samme tid bestemte jeg meg raskt for å skrive om flyktninger. Med stor frustrasjon leste jeg kommentarfelt på Facebook og andre sosiale medier, der rasistiske holdninger florerte. Dette ble nok en ekstra motivasjon for meg til å skrive om temaet. Jeg var innom flere forskjellige problemstillinger knyttet til temaet flyktninger, før jeg endte opp med å skrive om hverdagsintegrering. Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg blitt mer bevisst på tema knyttet til flyktninger og integreringspolitikk, og jeg har lært mye om dette. Oppgaven har også lært meg mye om hvordan en kvalitativ studie gjennomføres.

Jeg ønsker å rette en stor takk til norsklæreren min Trine Lise Gressløs og historielæreren min Snorre Bjerkholt. Hjelpen jeg har fått av dere har vært til stor nytte. Jeg vil også takke forskningskontakten vår, Chalak Kaveh ved Universitetet i Oslo, for god veiledning og mange nyttige innspill underveis. Familien min har også vært til hjelp, ved å komme med aktuelle bøker, innspill og oppmuntringer underveis i prosessen.

Sist, men ikke minst, ønsker jeg å takke de fire informantene som stilte opp på intervju, og delte sine tanker og erfaringer.

God lesing!

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
2.0 Teori	5
2.1 Sentrale begreper knyttet til integrering	5
2.2 Hverdagsintegrering.....	7
3.0 Metode og datainnsamling.....	8
3.1 Kvalitativt intervju	8
3.2 Rekruttering av informanter og beskrivelse av utvalg.....	9
3.3 Forberedelser til og gjennomføring av intervju	9
3.4 Analyse av data.....	11
3.5 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet	12
3.6 Forskningsetisk vurdering	12
3.7 Refleksjoner rundt begrensninger ved studien.....	13
4.0 Resultater og diskusjon	14
4.1 Forståelse av hverdagsintegrering som begrep	14
4.2 Informantenes egen motivasjon for å bidra til hverdagsintegrering.....	16
4.3 Muligheter for å bidra til hverdagsintegrering	18
4.4 Barrierer for å bidra til hverdagsintegrering.....	19
5.0 Avslutning og konklusjon	22
6.0 Referanser og litteratur	24
Vedlegg	26

1.0 Innledning

Det norske samfunnet står overfor store utfordringer når det gjelder å ta imot og integrere flyktninger og asylsøkere. Ifølge UDIs statistikk kom det mer enn 31 000 mennesker til Norge som asylsøkere i løpet av 2015¹, og mye tyder på at kriger og konflikter, som er noen av årsakene til at millioner av mennesker er på flukt fra sine hjemland, ikke er over med det første. En viktig oppgave for nordmenn i årene som kommer vil derfor være å ta imot og integrere personer som søker beskyttelse og et trygt liv i vårt land.

I sin nyttårstale 1.januar 2016 minnet statsminister Erna Solberg om ansvaret den enkelte nordmann har for å bidra til at innvandrere får en god start i det norske samfunn.² Samtidig introduserte hun begrepet «hverdagsintegrering». Dette begrepet har vakt mye oppmerksomhet både blant politikere og journalister, og Adresseavisa skriver blant annet på lederplass 4.januar at hverdagsintegrering bør bli årets ord og handling.³ Erna Solberg hevder i sin tale at alle nordmenn kan bidra med noe, og at hverdagsintegrering handler mye om å møte nye naboer og klassekamerater med høflighet, respekt og omtanke.

Som en oppfølger til statsministerens nyttårstale delte statsviter og forsker Rania Maktabi, som er bosatt i Fredrikstad, sine egne erfaringer med hverdagsintegrering da hun kom til Norge fra Libanon som 12-åring. I et debattinnlegg i Fredrikstad Blad retter hun en takk til samfunnet i Fredrikstad for hvordan hun og familien ble tatt imot den gangen for førti år siden. Hun nevner konkrete hverdagslige aktiviteter ulike personer tok henne med på, som bidro til at hun har opplevd seg som integrert, og en del av samfunnet.⁴

Statsministerens oppfordring og Rania Maktabis debattinnlegg har inspirert meg til å utforske dette temaet nærmere. Gjennom min oppvekst har jeg både gjennom

¹ Statistikk og analyse 2016. UDI

² Statsministerens nyttårstale 2016

³ Hverdagsintegrering bør bli årets ord og handling 2016

⁴ Familien Maktabi: Takk, Fredrikstad! Maktabi 2016

barnehage, skole og fritidsaktiviteter kommet i kontakt med barn og unge fra andre kulturer, både flyktningbarn og barn som har kommet hit som asylsøkere.

Flyktningekatastrofen som fant sted i høst har aktualisert tema som integrering, rasisme og fremmedfrykt. Situasjonen har fremkalt medmenneskelighet, hjelpevilje og handlekraft hos mange nordmenn, men samtidig har andre vist rasistiske holdninger og fremmedfrykt. Dette har opptatt meg, og jeg har gjort meg mange tanker om hvordan vi som innbyggere i Norge tar imot mennesker som kommer til landet vårt.

I dette prosjektet ønsker jeg å utforske hvordan ungdom i Fredrikstad forstår begrepet hverdagsintegrering og hvordan de stiller seg til å bidra til hverdagsintegrering i sitt nærmiljø. Hvordan er deres motivasjon til å bidra? Hva kan de tenke seg å bidra med? Hva må til for at de skal kunne gjøre det og hva hindrer dem? For å finne ut mer om dette temaet, vil jeg gjennomføre kvalitative intervjuer med fire ungdommer.

Jeg har formulert følgende problemstilling for studien:

«Hvordan forstår ungdom begrepet hverdagsintegrering, og hvilke tanker har de om eget bidrag til hverdagsintegrering?»

2.0 Teori

2.1 Sentrale begreper knyttet til integrering

Historisk sett er det ikke noe nytt at mennesker er på flukt. De tidligste beretningene om flyktningbevegelser stammer fra oldtidens Egypt. Flyktingenes motiver har stort sett vært de samme hele tiden, og fortsatt er krig og forfølgelse hovedårsakene. For eksempel under 2.verdenskrig var omtrent 15 millioner mennesker over hele Europa på flukt.⁵ På samme tid regner man med at det var om lag 50 000 norske flyktinger, og de fleste av dem dro til Sverige.⁶ Det har imidlertid vært få mennesker som har flyktet til Norge opp gjennom tidene. Det var først når velstanden økte her til lands med 1970-tallets oljefunn at vi så tendenser til større flyttestrømmer med retning mot Norge. Da var det pakistanske arbeidsimmigranter som utgjorde brorparten av Norges nye landsmenn. Hvordan mennesker fra andre kulturer skulle bli en del av det norske samfunnet ble et aktuelt tema den gang, og har vært gjenstand for debatt frem til i dag.

I boken «Kulturforskjeller i praksis» beskriver Hylland Eriksen og Sajjad (2015,79) tre ulike måter majoriteter kan behandle minoriteter på; integrering, assimilasjon og segregering. Jeg vil gjøre rede for disse begrepene.

Den latinske betydningen av ordet å integrere er «å gjøre hel», og vi har i stor grad beholdt betydningen av begrepet, hevder Cora Alexa Døving. Hun peker videre på at begrepet handler om å føye deler sammen til en helhet eller enhet, og at integrering er betegnelsen på en sosial prosess der minoriteter og majoriteter føyes sammen til «det norske samfunnet».⁷ Begrepet har etter hvert i stor grad blitt knyttet opp mot «innlemming av innvandrere i majoritetssamfunnet».⁸

Når begrepet integrering brukes i forbindelse med innvandring, er det oftest i betydningen av prosessen som innvandrere gjennomgår den første tiden etter at de har ankommet Norge. Denne prosessen er en viktig del av norsk innvandrings- og

⁵ Leraand, Bahus & Hovde 2016

⁶ Flyktinger fra Norge 2016

⁷ Døving 2009:9

⁸ Brochmann 2014

flyktningpolitikk, og er et tilbud gitt av det offentlige til nyankomne flyktninger ved blant annet å tilby opplæring i det norske språk og norsk kultur. Målet med denne opplæring er at deltagerne skal være i enten utdanning eller jobb etter to år, og ha falt på plass i det norske samfunnet.⁹

Integrering innebærer en tilpasning for både majoritet og minoritet; begge parter må gi noe for å få noe annet, hevder Horntvedt.¹⁰ Selv om det offentlige vil prøve å legge til rette for innvandrerene, må vedkommende selv gjøre en innsats, hevder Amal Aden, som selv er fra Somalia og kom til Norge som flyktning i 1996. I boken «ABC i integrering» påpeker hun at det krever innsats og tålmodighet fra den som integreres. Personen må selv ønske å bli integrert, og har et ansvar for å gjøre sitt beste.¹¹

I innvandringsdiskursen ønskes det fra enkelte hold å erstatte begrepet integrering med begrepet inkludering, fordi inkludering kan være et mer dekkende og beskrivende begrep på den prosessen man ønsker skal finne sted. Inkludering kommer fra det latinske begrepet «inclūdere» som betyr lukket, men begrepet anvendes i våre dager i betydningen av å omfatte eller å innebefatte, skriver Horntvedt. I et innvandringsperspektiv betyr det at de som kommer utenfra, skal omfattes av eller inngå i det norske fellesskapet.¹²

Begrepet assimilering kommer fra latin og betyr å smelte sammen og gjøre lik. Relatert til innvandring betyr assimilering «en prosess der individene vokser inn i et kulturelt fellesskap, og gradvis tilegner seg dette fellesskapets normer og verdier, til individets egne normer ikke kan skilles fra samfunnets». Innenfor assimileringsspektivet blir ikke innvandrernes kultur vektlagt, og samfunnet gir ingen rettigheter basert på minoritetskultur.¹³ Her kan det trekkes en parallell til hvordan samene, som en minoritet, tidligere ble behandlet i Norge.

⁹ Horntvedt 2012:237

¹⁰ Horntvedt 2012:238

¹¹ Aden 2009:37

¹² Horntvedt 2012:236-237

¹³ Brochmann 2014

Begrepet segregering innebærer at minoritetsgruppen vil bli fysisk atskilt fra majoritetsgruppen, og prosessen kan ofte være et resultat av tanker om at individer tilhørende minoriteten er mindreverdige. Et eksempel på segregering er Sør-Afrikas apartheid-ideologi. I et segregert samfunn vil det lett kunne oppstå utfordringer knyttet til rasisme og annen diskriminering.¹⁴

2.2 Hverdagsintegrering

Begrepet hverdagsintegrering er en sammensetning av ordene hverdag og integrering. Begrepet integrering er belyst over. «Hverdag» betyr ifølge UiOs Bokmålsordbok «alle ukedagene unntatt søndag og andre helligdager». Hverdagslig er synonymt med ordet dagligdags, som beskrives som «vanlig, som hender hver dag».¹⁵ På bakgrunn av dette kan hverdagsintegrering forstås som noe som skjer i det daglige, til vanlig og som hender hver dag.

Da Erna Solberg introduserte begrepet hverdagsintegrering, beskrev hun det som de små valgene vi gjør i hverdagen og kom med konkrete eksempler på hva hverdagsintegrering kan gå ut på. Det kan være både store og små handlinger; invitere nyankomne barn på besøk i norske hjem, tilby transport til og fra fritidsaktivitet, gi bort gode norske barnebøker eller melde seg som verge eller fosterforeldre for et barn. Statsviter Rania Maktabi beskriver hvor stor betydning det hadde for henne å bli invitert med på helt vanlige aktiviteter, for eksempel å bake pizza hjemme hos en venninne etter skoletid, å få være med på fisketur og å delta i speideraktiviteter. Hennes erfaringer bekrefter at hverdagsintegrering handler om det å bli inkludert i dagligdagse hendelser og aktiviteter.

I og med begrepet hverdagsintegrering foreløpig er nytt, har det ikke vært mulig å finne andre kilder som utdyper begrepet.

¹⁴ Eriksen & Sajjad 2015:79

¹⁵ UiOs Bokmålsordbok

3.0 Metode og datainnsamling

3.1 Kvalitativt intervju

I denne studien skal jeg utforske hvordan en gruppe ungdommer i Fredrikstad forstår begrepet hverdagsintegrering og hva de tenker om eget bidrag til hverdagsintegrering. Det betyr at jeg må få frem hvilke tanker, følelser, erfaringer og meninger de aktuelle ungdommene har om dette temaet, og jeg har derfor valgt å benytte en kvalitativ tilnærming, med intervju som datainnsamlingsmetode. Kvalitativ metode er en metode for datagenerering der man, i motsetning til i kvantitativ metode, ofte benytter seg av dybdeintervjuer og relativt sett få informanter for å innhente data som kan belyse forskningsspørsmålene. Kvalitativ metode er egnet for å undersøke erfaringer, meninger, følelser og for å skaffe innsikt i temaet.¹⁶

Kvalitativt forskningsintervju kan karakteriseres som en samtale med en struktur og et formål.¹⁷ Strukturen er knyttet til at intervjuer og informant har forskjellige roller. Jeg valgte å benytte meg av et semistrukturert intervju. Det vil si at jeg tok utgangspunkt i en intervjuguide, med mulighet for å kunne stille oppfølgende spørsmål.

En forsker kan aldri være fullstendig nøytral, men har alltid med seg sin egen forståelse som vil kunne påvirke valg som gjøres underveis i forskningsprosessen. Det er derfor viktig å gjøre rede for og reflektere rundt hvordan ens egen posisjon kan påvirke forskningsarbeidet.¹⁸ Det at jeg er positivt innstilt til at Norge skal ta i mot og integrere flyktninger, og mener at nordmenn har et ansvar for å innlemme flyktninger og asylsøkere i samfunnet, kan ha bidratt til å påvirke forskningsarbeidet, selv om jeg prøvde å være mest mulig nøytral da jeg gjennomførte intervjuene og i analysen og fortolkningen av datamaterialet.

¹⁶ Tjora 2012:105

¹⁷ Johannesen & Tufte 2002:101

¹⁸ Tjora 2012:203

3.2 Rekruttering av informanter og beskrivelse av utvalg

Når det gjelder utvalg til en kvalitativ intervjustudie er hovedregelen at man velger informanter som vil kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet, hevder Tjora.¹⁹ Det kalles strategisk utvelgelse, noe som betyr at forskeren bevisst velger hvem som skal delta i studien ut ifra hva som er hensiktsmessig.²⁰ Innen kvalitativ forskning vektlegges det ikke at utvalget av informanter er representativt og tilfeldig valgt, slik det gjøres innen studier med en kvantitativ tilnærming.

Da jeg rekrutterte informanter til studien, spurte jeg ungdommer som jeg antok kunne ha synspunkter på studiens tema. Det betyr at jeg har en viss personlig kjennskap til informantene fra tidligere. Rammen for studien bidro til at jeg måtte begrense antall informanter, og jeg har intervjuet fire ungdommer. Informantene er rekruttert blant ungdommer som bor i Fredrikstad. Jeg har bevisst valgt å intervjuer to gutter og to jenter og jeg har også valgt informanter med norsk etnisk bakgrunn.

Informantene ble rekruttert ved at jeg sendte dem en personlig henvendelse via Facebook (vedlegg 1), der jeg informerte om at jeg i forbindelse med en skoleoppgave skulle gjøre intervjuer om hverdagsintegrering, og spurte om de kunne tenke seg å delta. Alle de fire jeg henvendte meg til, sa ja til å delta. Etter at de svarte, sendte jeg dem en link til en artikkel fra Dagbladet.²¹ Dette gjorde jeg for at de skulle få informasjon om hverdagsintegrering, i og med det er et relativt nytt begrep, og få anledning til å gjøre noen tanker rundt begrepet før intervjuet.

3.3 Forberedelser til og gjennomføring av intervju

Jeg utformet en intervjuguide med en liste med spørsmål som jeg tok utgangspunkt i under intervjuene (vedlegg 2). Johannesen og Tufte skriver at det er en grunnleggende regel at spørsmålene må være enkle og korte.²² Jeg tenkte derfor nøye gjennom formulering av spørsmålene, både for at de skulle være forståelige for informantene, men også for at jeg skulle få belyst tema som er sentrale for

¹⁹ Tjora 2012:145

²⁰ Johannesen & Tufte 2002:90

²¹ <http://tablet.dagbladet.no/2016/01/01/nyheter/innenriks/politikk/samfunn/regjeringen/42574629/>

²² Johannesen & Tufte 2002:104

problemstillingen. Jeg la vekt på å ha åpne spørsmål, som oppfordret informanten til å svare i hele setninger, og unngikk spørsmål der informanten kunne svare med kun ja eller nei. Jeg lagde også en liste med uttrykk jeg kunne bruke til oppfølgende spørsmål, for å få mer utdypende informasjon fra informantene. For eksempel kunne jeg be dem om å komme med eksempler eller egne erfaringer. Arbeidet med intervjuguiden var en nyttig forberedelse til intervjuene. I og med jeg var helt uerfaren med å gjennomføre intervjuer, var det en trygghet for meg å ha intervjuguiden å holde meg til. Intervjuguiden var også med på å sikre at jeg stilte spørsmålene jeg ønsket svar på i alle fire intervjuene. Som en del av forberedelsene gjorde jeg et prøveintervju med et familiemedlem. Det bidro til at jeg følte meg litt sikrere når jeg skulle gå i gang med det første intervjuet av ungdommer. Etter prøveintervjuet omformulerte jeg noen av spørsmålene, for å gjøre dem mer presise.

Intervjuene foregikk hjemme hos meg. Jeg gjorde lydopptak av alle intervjuene på iPhone'en min. Informantene ble spurt om de synes det var greit at intervjuet ble tatt opp, og alle samtykket. Jeg forsikret om at intervjuene ville bli anonymisert, slik at det i oppgaven ikke ville være mulig å spore hvem som hadde sagt hva. Jeg informerte også om at alle lister og transkripter vil bli makulert når oppgaven er levert.

Informasjonen som kommer ut av intervjuene er blant annet avhengig av relasjonen mellom intervjuer og informant, og av rammen rundt intervjuet.²³ Under intervjuene la jeg vekt på å være lyttende. Jeg prøvde også å gi oppmuntrende og anerkjennende reaksjoner, for å motivere informantene og vise at jeg var interessert i det de sa, slik det anbefales av Johannesen og Tufte (2002:104).

Under de første par intervjuene, erfarte jeg at informantene fant noen av spørsmålene mine litt vanskelige å svare på. Derfor gjorde jeg noen små endringer i formuleringen av disse spørsmålene. Jeg fikk også ideer til nye et par nye spørsmål underveis som belyste temaet godt, og inkluderte disse i intervjuguiden.

²³ Johannesen & Tufte 2002:103-104

Alle intervjuene ble transkribert, og gjennom denne prosessen ble jeg godt kjent med datamaterialet.

3.4 Analyse av data

Jeg leste gjennom de transkriberte intervjuene flere ganger og streket under utsagn som jeg opplevde relevante for problemstillingen, og skrev stikkord i margin som kort beskrev meningsinnholdet. For å få bedre oversikt lagde jeg en tabell for hvert intervju, der jeg satt inn de relevante tekstenhetene og stikkord om meningsinnhold. Jeg sammenlignet tabellene fra hvert intervju for å kunne se fellestrekk, tendenser og ulikheter. Deretter grupperte jeg stikkord og tilhørende tekstenheter i kategorier. Tabellen under viser eksempler fra dataanalysen:

Overordnet kategori	Stikkord om meningsinnhold	Tekstenhet fra intervjuet
Forståelse av hverdagsintegrering	Noe alle kan gjøre, ikke staten	Når du sier hverdagsintegrering, tenker jeg det er litt sånne hverdagslige ting alle kan gjøre for at noen skal bli mer integrert. Sånne små grep som gjør at flyktninger kan føle tilhørighet. [...]. Hverdagsintegrering tenker jeg er noe man må gjøre selv, jeg tenker ikke det er noe staten skal gjøre. Vi må selv ta noen ekstra tak.
Mulighet for å kunne bidra	Fotball en god aktivitet for hverdagsintegrering	Du trenger ikke å snakke norsk for å spille fotball. Det er jo internasjonalt, noe som alle kan være med på, uansett hvor du er fra, eller hvilket språk du snakker. Det å være med på et lag, ha den sosiale tilhørighet, er viktig.
Barriere for å kunne bidra	Kjenner ingen flyktninger	Jeg vet ikke helt hvor jeg skulle gå for å finne en flyktning

Gjennom prosessen med å analysere datamaterialet endte jeg opp med fire overordnede kategorier:

- Forståelse av begrepet hverdagsintegrering
- Egen motivasjon for å bidra til hverdagsintegrering
- Muligheter for å bidra til hverdagsintegrering
- Barrierer for å bidra til hverdagsintegrering

3.5 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet er kriterier på forskningens kvalitet, hevder Tjora.²⁴ Pålitelighet knyttes ofte til spørsmålet om hvorvidt et svar kan reproduseres av andre forskere på andre tidspunkt, og er knyttet til alle deler av forskningsprosessen, som for eksempel forberedelse og gjennomføring av intervju, transkribering og analyse av resultater.²⁵ Gyldighet er knyttet til spørsmålet om i hvilken grad en metode undersøker det den er ment å undersøke. Ved at jeg beskriver hva jeg har gjort i de ulike stegene i forskningsprosessen, kan andre få innblikk i forskningen, noe som styrker studiens pålitelighet og gyldighet.

Generaliserbarhet handler om at vi ut i fra erfaring danner oss forventninger om det som kan komme til å skje i en situasjon eller med en person.²⁶ Innen kvalitativ forskning er det behov for å tenke generalisering på en annen måte enn det gjøres innen kvantitativ forskning, der generalisering er knyttet til statistikk, hevder Tjora.²⁷ Det er usikkert om svarene fra min studie kan generaliseres til en større gruppe norske ungdommer, men hensikten med studien er å utforske og belyse ungdommenes forståelse av begrepet hverdagsintegrering og hvordan de tenker om å kunne bidra til hverdagsintegrering. I den sammenhengen er det ikke nødvendigvis så interessant å vite hvor mange som har hvilke meninger.

3.6 Forskningsetisk vurdering

Intervjuene er anonymiserte og det vil ikke være mulig å spore noen utsagn som brukes i oppgaven til noen av informantene. Navn brukt i sitatene er fiktive. Lydopptakene og transkriptene blir slettet etter at jeg har analysert dataene og levert oppgaven.

²⁴ Tjora 2012:202

²⁵ Kvale 2009:250

²⁶ Kvale 2009:265

²⁷ Tjora 2012:207

3.7 Refleksjoner rundt begrensninger ved studien

Studien har få informanter rekruttert fra en relativt homogen gruppe, noe som begrenser variasjon i besvarelsene.

Det er viktig for studiens gyldighet at informantene svarer ærlig. Med unntak av noen individer med ekstremistiske meninger, er det nok få som ønsker å fremstå med rasistiske holdninger i dagens samfunn, da det vil være å fremstille seg på en uheldig måte. Det at jeg i tillegg kjenner alle informantene, kan i ytterligere grad ha forsterket denne faktoren, fordi informantene kan ha ønsket å fremstille seg i et godt lys for meg. På den annen side har jeg kjennskap til alle informantene, og fordi jeg anvendte strategisk utvelgelse, plukket jeg ut nettopp dem fordi jeg tenkte at de ville kunne ha meninger og tanker som kunne belyse studiens tema.

Artikkelen om hverdagsintegrering som jeg sendte ut før gjennomføring av intervjuene, kan ha bidratt til å legge føringer for informantenes forståelse av begrepet hverdagsintegrering og det kan ha bidratt til at de fikk relativt lik forståelse av begrepet. Alternativt kunne jeg ha forklart informantene om begrepet under intervjuet, men da ville jeg også kunne ha lagt føringer. Fordelen med å gi dem artikkelen på forhånd, var at de kunne reflektere rundt begrepet før intervjuet.

4.0 Resultater og diskusjon

Studiens funn presenteres og drøftes med utgangspunkt i de fire nevnte kategoriene som dataanalysen ledet frem til.

4.1 Forståelse av hverdagsintegrering som begrep

Det kommer frem av intervjuene at ungdommene oppfatter hverdagsintegrering som noe som skjer i det daglige, og de knytter det til valg og innsats som enkeltmennesket gjør, slik en informant uttrykker det:

Alle de små tingene du gjør som enkeltperson for å inkludere folk, altså ikke nødvendigvis sånn kjempestore ting. Sånn type norskkurs eller å passe på at folk får barnehageplass, det er jo ikke det begrepet handler om. Men litt mer det du kan gjøre som enkeltperson.

En annen informant legger dette i begrepet:

Når du sier hverdagsintegrering, tenker jeg det er litt sånne hverdagslige ting alle kan gjøre for at noen skal bli mer integrert. Sånne små grep som gjør at flykninger kan føle tilhørighet. [...]. Hverdagsintegrering tenker jeg er noe man må gjøre selv, jeg tenker ikke det er noe staten skal gjøre. Vi må selv ta noen ekstra tak.

Erna Solberg beskriver en lignende oppfatning av begrepet, men hun nevner også det å bli verge for en mindreårig flyktning eller å bli fosterfamilie som eksempler på hverdagsintegrering. Dette skiller seg fra hvordan informantene forstår begrepet, da flere av dem vektlegger at hverdagsintegrering dreier seg om det skjer mellom personer i daglig samhandling. Det å bli verge eller fosterforeldre inngår ikke nødvendigvis i dette, fordi det er en annen type og en mer omfattende handling som det er formelle ordninger rundt.

En informant peker på at begrepet er positivt fordi det tydeliggjør betydningen av personlig innsats, og konkretiserer hva man kan bidra med. «Vi hører jo så mye om integrering, men ikke så mye om hva vi selv kan gjøre», hevder hun.

Flere av informantene mener at hverdagsintegrering bør være basert på frivillighet og at det ikke bør være noe man skal få penger for. Dette gjenspeiler deres oppfatning om at hverdagsintegrering ikke er noe som bør baseres på formelle ordninger og systemer, men heller er noe som skjer i den daglige samhandlingen mellom mennesker.

Flere av informantene er opptatt av at det må være en gjensidighet i hverdagsintegreringen, det vil si at både den som bor i landet fra før og den nyankomne må være motivert for prosessen. Amal Aden er opptatt av at integrering er en prosess der det kreves at den som skal integreres selv bidrar aktivt i prosessen.²⁸ Horntvedt er inne på noe av det samme når hun hevder at integrering er en sosial prosess der både minoriteten og majoriteten må ofre noe, og får noe annet tilbake.²⁹

En av informantene er opptatt av at handlinger knyttet til hverdagsintegrering ikke må virke kunstige eller påtvinget, men isteden inngå som «en naturlig del av det å inkludere mennesker, at du ikke bare gjør det fordi personen er en flyktning, men bare for å være et hyggelig menneske generelt».

Hverdagsintegrering kan også handle om å utfordre seg selv når det gjelder å akseptere annerledeshet. Det kan dreie seg om «å ikke unnlate å snakke med noen som ser annerledes ut», hevder en informant, og peker samtidig på at vi nordmenn har lett for å oppsøke personer som er like oss selv.

Det som har kommet frem i intervjuene kan tyde på at informantene opplever at hverdagsintegrering i større grad dreier seg om inkludering enn integrering. Svarene deres kan peke i retning av at de forstår integrering som en mer omfattende prosess som innebærer offentlige ordninger som språkkurs og arbeidsmarkedstiltak, mens inkludering handler mer om hvordan nordmenn omgås og samhandler med flyktinger i dagligdagse situasjoner. Som en informant uttrykker: «Staten kan gjøre så mye de vil, men flyktinger blir ikke integrert så lenge vanlige nordmenn ikke

²⁸ Aden 2009:37

²⁹ Horntvedt 2012:238

innlemmer dem i samfunnet vårt». Altså er det ikke tilstrekkelig med de offentlige tiltakene for at flyktninger skal bli en del av det norske samfunnet. Nordmenn må også bidra gjennom å inkludere dem. Dette kan sees i lys av det Horntvedt (2012) beskriver når hun skiller mellom godkjenning og anerkjennelse. En innvandrers kan på et formelt plan være godkjent som likeverdig, men likevel ikke være anerkjent av majoriteten. Som eksempel bruker Horntvedt at innvandrere med utdanning ofte kan ha vanskeligere for å få jobb, enn etnisk norske med samme utdanning.³⁰

4.2 Informantenes egen motivasjon for å bidra til hverdagsintegrering

Intervjuene avdekker at alle de fire informantene stiller seg positive til selv å bidra til hverdagsintegrering, og ønsker å ta et ansvar for dette. Ett eksempel er dette sitatet:

Jeg tenker at vi har et veldig stort ansvar for flyktningene blir integrert. Det er på en måte vi som er de eneste som kan gjøre det. Du kan si at samfunnet kan gjøre det og det, men vi er jo egentlig samfunnet, så hvert enkelt menneske, hvert enkelt individ må gjøre noe selv for å integrere flyktningene.

Informantens utsagn kan tolkes som at integrering av flyktninger ikke er et ansvar som offentlige instanser alene kan ha, men et fellesansvar for alle som bor i et samfunn. Et samfunn kan ikke eksistere uten innbyggere, og er det et ansvar for hver enkelt innbygger å bidra til integrering og å forebygge en utvikling i retning av et segregert samfunn.

Flere av informantene mener at en bevisstgjøring av behovet for hverdagsintegreringen i seg selv kan være med på å motivere til å bidra. «Bare sånn generelt få påpekt behovet for hverdagsintegrering, er det som trengs for å motivere meg», uttrykker en.

En informant påpeker at det betyr mye for motivasjonen å treffe menneskene det handler om: «Du får jo et helt annet perspektiv på det da, når du faktisk møter folk og har et ansikt å knytte det til, enn når det bare er noe du leser om i nyhetene».

³⁰ Horntvedt 2012:237

Andre uttrykker at det motiverer dem til innsats når de opplever at det de gjør er nyttig og blir satt pris på. De samme informantene tar klart avstand fra at bidrag til hverdagsintegrering skal være lønnet.

En informant trekker frem det å knytte vennskap som en motivasjonsfaktor. En annen påpeker at hun synes det å omgås mennesker med en annen kulturbakgrunn kan føre til interessante samtaler og diskusjoner, fremfor å snakke med nordmenn som har stort sett de samme kulturelle referansene som en selv.

Flere av informantene er inne på at hverdagsintegrering er viktig for å forebygge ghettodannelser og skiller i samfunnet, altså segregering. Flere peker på de uheldige utfallene dette har hatt i Sverige, og mener at vi må, så langt det er mulig, unngå en slik utvikling i vårt land, selv om vi allerede kan se visse tendenser til dette. Hverdagsintegrering vil bidra til å bryte ned barrierer og vil derfor gagne alle, hevder en.

Flere av informantene opplever yngre mennesker som mer positive til innvandrere enn eldre, og mener at yngre derfor også i større grad er motivert for å inkludere mennesker fra andre kulturer, slik en informant uttrykker:

Vi er jo vokst opp med innvandrere rundt oss, så for oss er de jo egentlig bare en del av gjengen. Vi tenker jo for eksempel ikke på Hadi som utlending, han er jo fullt og helt en av gutta, selv om han er av en annen etnisitet. Vi har rett og slett blitt vant med det, på en helt annen måte enn de voksne, og da spesielt besteforeldregenerasjonen. De er jo ofte litt mer skeptiske. Det er jo kanskje ikke noe å klandre dem for, de har jo vokst opp med helt andre holdninger. Men jeg tror fremover, når vår generasjon tar mer og mer over, kommer mye av de negative holdningene til å forsvinne.

En informant nevner også at fordi en del nordmenn ikke ønsker å bidra til hverdagsintegreringen, er det «ekstra viktig at vi som er positive til hverdagsintegrering, og generelt positive til flyktninger, gjør enda mer. Vi må veie opp for det noen velger å ikke gjøre». Hun nevner også at dette kan virke som en motivasjonsfaktor for henne, fordi hun er opptatt av at flyktninger skal få en god velkomst i landet vårt.

4.3 Muligheter for å bidra til hverdagsintegrering

Det å kunne delta i aktiviteter sammen blir av alle informantene nevnt som en fin mulighet for hverdagsintegrering. Fritidsaktiviteter som speider, teater og idrett blir foreslått, og begge guttene trekker særlig frem fotball som en god arena for hverdagsintegrering:

Du trenger ikke å snakke norsk for å spille fotball. Det er jo internasjonalt, noe som alle kan være med på, uansett hvor du er fra, eller hvilket språk du snakker. Det å være med på et lag, ha den sosiale tilhørighet, er viktig.

Som Erna Solberg foreslår, er det å tilby kjøring til og fra aktiviteter en god måte å bidra til hverdagsintegrering på. Det kan innebære mer enn kun transport, men også bidra til å knytte kontakt og lære språk, slik dette utsagnet viser:

Å spørre gutta om de ville sitte på til fotballtrening, og det er jo en veldig grei måte. Vi har så å si alltid full bil når vi kjører til treningen, Mirzad og Ramy sitter jo alltid på. Og når de sitter på, snakker vi jo alltid mye sammen og sånn. Pappa snakker med dem og, blir kjent med gutta.

Aktiviteter i nærmiljøet, som grillfester, dugnader og lignende blir også nevnt som aktiviteter av betydning i denne sammenhengen. Flere mener at det her ofte trengs ekstra motivering og «pushing» for å få innvandrere med, og her må nordmenn kjenne sitt ansvar.

Det å gjøre noe sammen, trekkes frem som en mulighet for å lære språk og få kjennskap til kulturelle forhold, istedenfor å gå på kurs, men det kreves tilrettelegging, for eksempel i form av møteplasser og organisering.

En informant er opptatt av at hvis flyktingene kan utføre en aktivitet som de behersker, opplever de mestring og får en annen rolle enn kun å være en som trenger bistand. Å være sammen om en praktisk oppgave sammen, skaper fellesskap og kan bidra til å overvinne språkbarrierer, fordi kommunikasjonen i en aktivitet kan skje på andre måter enn verbalt språk.

En informant mener at det ligger et stort potensiale i at ulike organisasjoner engasjerer seg i hverdagsintegrering: «Jeg tenker egentlig at i alle aktiviteter og organisasjoner kan man drive med hverdagsintegrering».

4.4 Barrierer for å bidra til hverdagsintegrering

Alle fire informanter nevner at både kulturforskjeller og språkforskjeller kan skape utfordringer for hverdagsintegrering. Kulturskiller kan blant annet skape barrierer ved at foreldre i nyankomne familier ikke ønsker at barna skal være i en sosial krets med etnisk norske barn:

Det kan hende at foreldrene til barna er skeptiske, for de kommer jo fra et helt annet land med noen helt andre normer og kulturer. Og det kan gjøre det veldig vanskelig. Det har jeg merket selv også, det er jo for eksempel mange foreldre som er mye strengere, men det er jo bare i noen samfunn ikke sant.

Familiene vil muligens prøve å distansere seg fra det norske, ved å beholde egne normer og kulturelle preferanser som kanskje ikke passer like godt inn med det norske samfunnets normer og regler. Dette kan føre til en uheldig deling av samfunnet, og det er nettopp det som skal prøves å unngås ved hjelp av en integreringsprosess.

En informant trekker frem som en hindring for hverdagsintegrering at ikke alle innvandrere er like motivert for å omgås nordmenn, men heller trekkes mot sine egne:

Det er noen innvandrergupper som jeg har lagt merke til at ofte kun vil være med andre av sitt eget folkeslag. Men jeg synes likevel det er viktig å prøve å inkludere dem i andre settinger, og vise at selv om de er sin egen folkegruppe, så vil vi ha dem med som en del av vårt samfunn.

Det at etniske minoriteter holder seg for seg selv, kan være med på å skape eller forsterke kulturelle skiller og motsetninger, og i verste fall fremme segregering og ghettodannelser, noe som ville vært uheldig for samfunnet. På den annen side kan man forstå informantens utsagn som en forventning om at innvandrere lar seg

assimilere til en viss grad. Det at de søker sammen med andre av sin egen etniske gruppe, blir sett på som uheldig, og til hinder for hverdagsintegrering.

Språkbarrierer kan skape utfordringer ved at det kommunikasjon mellom minoriteter og majoriteten kan bli problematisk. Informantene i denne studien er av den oppfatning at særlig voksne mennesker av ikke-norsk etnisitet kan ha vanskelig for å kommunisere med nordmenn. Flyktningbarn har derimot kanskje lettere for å samhandle med etnisk norske, ved at de i lek ikke trenger å kommunisere via språk, men snarere ved hjelp av kroppsspråk og fysiske handlinger. Andre måter å unngå språkbarrierene på, kan, ifølge informantene, være ved å unngå å snakke norsk når det er ikke-norsktalende til stede. Informantene kommer også med eksempler på at forskjellig kultur og språk ikke nødvendigvis trenger å være bare problematisk:

Ja, det kan godt være en utfordring, spesielt hvis de ikke snakker vårt språk i det hele tatt. Nå tenker jeg at da vil det jo være ekstra interessant å kommunisere. For eksempel på jobben min, så elsker jeg at det kommer folk som hverken kan engelsk eller norsk, for det er utrolig morsomt å prøve å kommunisere med dem, og veldig interessant! Så jeg tenker at man fortsatt kan skape et bånd på tvers av språk.

En informant er opptatt av at hverdagsintegreringen bør skje naturlig. Hun setter det på spissen når hun sier at: «Det kan ikke være sånn at «nå skal jeg integrere deg» ». Videre påpeker hun at: «Ingen ønsker jo i særlig stor grad å føle at de er den som blir hjulpet». Jeg tolker informantens utsagn som at hverdagsintegrering ikke skal innebære at flyktninger blir tvunget inn i en situasjon, men snarere inkludert i en hverdagslig sammenheng på en naturlig måte. Hjelpen må gis på en respektfull måte som ivaretar flyktingenes verdighet. Videre tolker jeg hennes utsagn som at det er av stor betydning å ha respekt for at flyktingene allerede er i en slitsom og krevende integreringsprosess, med språkkurs og så videre, og at det da er viktig å unngå at de blir påtvunget hverdagsintegrering.

Flere informanter peker på at det kan være vanskelig å komme i kontakt med flyktninger, og dermed også vanskelig å bidra til hverdagsintegreringen. En informant

sier at «jeg vet ikke helt hvor jeg skal gå for å finne en flyktning», og nevner at det kunne være en idé at ulike frivillige organisasjoner tilrettela møteplasser.

Personlige egenskaper kan være et hinder når det gjelder hverdagsintegreringen, hevder en informant, og påpeker at det stilles krav til initiativ, både fra den som integrerer og den som blir integrert. Hvis man ikke føler seg sikker på seg selv, kan dette være en utfordring. Organisering av møteplasser nevnes også i denne sammenhengen som en aktuell løsning.

Mange nordmenn er hverdagsrasister uten å ville vedkjenne seg det, hevder en informant, og mener at det er en barriere for hverdagsintegreringen:

Det er mange nordmenn som sier «nei, jeg kjenner meg ikke igjen i sånne holdninger». Men når de sitter i en situasjon selv, vil de kanskje, for eksempel som arbeidsgiver, prioritere en nordmann fremfor en like godt kvalifisert flyktning uten å i det hele tatt tenke over det. Jeg tror rett og slett at vi må gi slipp på hverdagsrasismen.

Dersom man ikke er bevisst sin egen skepsis til mennesker med annen kulturbakgrunn, men likevel nærmest ubevisst gjør valg som fører til at man unngår å komme i kontakt med dem, er dette et hinder for hverdagsintegrering. Samtidig er det vanskelig å få bukt med fremmedfrykt og hverdagsrasistiske holdninger, når folk ikke vil vedkjenne seg det. Informantens utsagn kan forstås som en oppfordring til den enkelte om å ta et oppgjør med seg selv og bli sine hverdagsrasistiske holdninger bevisst. Først da kan man endre sine holdninger.

5.0 Avslutning og konklusjon

Studiens funn viser at ungdommene forstår hverdagsintegrering som noe enkeltmennesker gjør i det daglige, og at de knytter det til små valg og daglige handlinger. Informantene påpeker at det er viktig med gjensidighet i hverdagsintegreringen, og at begge parter er motivert for samhandling. Det kommer frem at det ikke er tilstrekkelig med kun offentlige integreringstiltak for at flyktninger skal bli en del av det norske samfunn, men at det også er nødvendig at enkeltpersoner bidrar gjennom inkludering i daglig samhandling. Mye kan tyde på at informantene opplever at hverdagsintegrering i større grad dreier seg om inkludering enn integrering. Mens de forstår integrering som en mer omfattende prosess som innebærer offentlige ordninger som språkkurs og arbeidsmarkedstiltak, forstås inkludering mer som hvordan nordmenn omgås og samhandler med flyktninger i dagligdagse situasjoner.

Alle informantene er motiverte for å bidra til hverdagsintegrering, og mener at hverdagsintegrering har positive konsekvenser for flyktningene og for samfunnet generelt. Imidlertid har flere av informantene selv erfart at det å bli kjent med mennesker med en annen kulturell bakgrunn i tillegg har bidratt til positive opplevelser for informantene selv.

Informantene peker på mange mulige arenaer der hverdagsintegrering kan finne sted, og trekker blant annet frem fritidsaktiviteter og arrangementer i nærmiljøet. Forskjeller i språk og kultur blir nevnt som barrierer for hverdagsintegrering. En annen barriere er at hverdagsintegrering kan oppleves påtvunget dersom samhandlingen ikke skjer i en naturlig setting. Manglende møteplasser nevnes også som en hindring, og det pekes på at det er et potensiale for hverdagsintegrering i at ulike frivillige organisasjoner i større grad kan organisere møteplasser. Hverdagsrasisme og fremmedfrykt ble også nevnt som barrierer, og at det er en utfordring at mange nordmenn har dette, uten å ville vedkjenne seg det.

Begrensninger ved studien er at det er få informanter som er rekruttert fra en relativt homogen gruppe. Det hadde vært interessant å gjøre en studie med et større antall informanter, rekruttert fra ulike kulturelle miljøer. Det hadde også vært interessant å utforske om innvandrere eller flyktninger selv ser behov for hverdagsintegrering og

hvordan de kan tenke seg at dette kan gjøres. Et annet interessant tema hadde vært å undersøke hvordan kommuner og frivillige organisasjoner kan tenke seg å tilrettelegge for større grad av hverdagsintegrering.

Hverdagsintegrering ble introdusert som et nytt begrep. Det betyr ikke at handlingene som knyttes til begrepet er nye, tvert imot utføres det mye hverdagsintegrering i Norge, blant annet i idrettslag, i organisasjoner og i nabolag. Det er likevel ingen tvil om at det trengs mer av disse viktige dagligdagse handlingene, for at flyktninger skal bli en del av det norske samfunnet.

Jeg ønsker å avslutte med et sitat fra artikkelen som vekket mitt engasjement for hverdagsintegrering som tema for oppgaven: «Alle vil vinne hvis vi lykkes med integreringen. Alle vil tape hvis vi mislykkes.»

6.0 Referanser og litteratur

Aden, A. (2009). *ABC i integrering*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Adressa. (2016, 04.01.). Hverdagsintegrering bør bli årets ord og handling. Hentet 09.01.2016 fra <http://www.adressa.no/meninger/2016/01/04/Hverdagsintegrering-b%C3%B8r-bli-%C3%A5rets-ord-og-handling-11984491.ece>

Brochmann, G. (2005). Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen. I Frøsnes, I. & Kjølørød, L. (Red.), *Det norske samfunn* (s. 357-383). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Brochmann, G. (2014). Integrering. *Store norske leksikon*. Hentet 11.01.2016 fra <https://snl.no/integrering>

Døving, C. A. (2009). *Integrering*. Oslo: Pax forlag

Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Flyktninger fra Norge. (2016). *Wikipedia*. Hentet 05.04.2016 fra https://no.wikipedia.org/wiki/Flyktninger_fra_Norge

Horntvedt, T. (2012). Utvalgte begreper i flerkulturell forståelse. I Båtnes, P. I. & Egden, S (Red.), *Flerkulturell forståelse i praksis*. (s. 221-251). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Integrering. (udatert). Hentet 12.01.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/asylsituasjonen/integrering/id2343461/>

Jakobsen, S. E. (2014). Integrering av innvandrere er ikke en kontorjobb. *Forskning.no*. Hentet 12.01.2016 fra <http://forskning.no/innvandring-sosiale-relasjoner-velferdsstat/2014/06/integrering-av-innvandrere-er-ikke-en-kontorjobb>

Johannesen, A. & Tufte, P. A. (2002). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.

Karlsen, K. (2016, 01.01.). Ernas tips til «hverdagsintegreringen»: - Ta imot flyktingene med folkeskikk. *Dagbladet*. Hentet 09.01.2016 fra <http://www.dagbladet.no/2016/01/01/nyheter/innenriks/politikk/samfunn/regjeringen/42574629/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Leraand, D., Bahus, V. & Hovde, KO. (2016). Flyktinger. *Store norske leksikon*. Hentet 05.04.2016 fra <https://snl.no/flyktinger>

Maktabi, R. (2016, 08.01.). Familien Maktabi: Takk, Fredrikstad! *Fredrikstad Blad*. Hentet 09.01.2016 fra <http://www.f-b.no/debatt/integrering//familien-maktabi-takk-fredrikstad/o/5-59-350612>

Statsministerens nyttårstale. (2016). Hentet 09.01.2016 fra <https://tv.nrk.no/serie/statsministerens-nyttaarstale>

Sunnmørsposten. (2016, 01.01.). Statsministeren roses for oppfordring til hverdagsintegrering. Hentet 11.01.2016 fra <http://www.smp.no/ntb/innenriks/2016/01/01/Statsministeren-roses-for-oppfordring-til-hverdagsintegrering-11981667.ece>

Statistikk og analyse. (2016). Hentet 14.01.2016 fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/>

Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Vedlegg

Vedlegg 1

Forespørsel om deltagelse i intervju

Følgende melding ble sendt til aktuelle ungdommer via Facebook

Hverdagsintegrering – hvordan ser ungdom mulighet for å bidra?

Klassen min deltar i et skoleprosjekt som heter «Holbergprisen i Skolen», og i den forbindelse skal elevene skrive en vitenskapelig oppgave innenfor et samfunnsvitenskapelig emne. Selv har jeg valgt å skrive om hverdagsintegrering, og trenger deltagere til et intervju om dette temaet. Jeg lurder på om du kunne tenke deg å stille opp på dette. Jeg tenker at intervjuet tar i underkant av en halvtime. Alle opplysninger og data vil bli anonymisert i oppgaven, og slettet når oppgaven er levert.

Håper du svarer ja!

Intervjuguide til intervjuer om hverdagsintegrering

Hva er dine erfaringer når det gjelder kontakt med flyktninger?

- For eksempel hatt flyktninger i klassen, hatt kontakt gjennom bomiljø, fritidsaktiviteter, frivillig arbeid eller på andre måter?

Hva er din forståelse av begrepet hverdagsintegrering?

- Kan gjerne ta utgangspunkt i artiklene, kom gjerne med egne tanker og formuleringer rundt begrepet.

Hvordan kan du tenke deg å bidra til hverdagshabilitering?

- I artikkelen du fikk tilsendt foreslår Erna Solberg noen konkrete eksempler på hva vi kan gjøre for å bidra til hverdagsintegrering. Hvordan stiller du deg til å bidra på en slik måte?
- Kan du komme med andre eksempler på måter å bidra på, som kan være aktuelle for deg?
- Hva må til for at du skal kunne bidra på denne måten?
 - o For eksempel tilrettelegging fra offentlige instanser eller frivillige organisasjoner, andre personer å samarbeide med, fadderordning, organiserte treffpunkter og møtesteder?
- Hva ville vært den ideelle situasjonen for at du skulle bidra med hverdagsintegrering?
- Hva vil eventuelt være utfordringene for deg knyttet til å bidra til hverdagsintegrering?
 - o For eksempel tid, språkbarriere, utrygghet, manglende kontakt (kjenner ingen flyktninger), usikker på hva jeg skal gjøre?
- Kan du nevne spesielle aktiviteter du selv er med på som vil egne seg for å ta med flyktninger?
- Kan du tenke deg andre aktuelle aktiviteter?
- Hva må til for å motivere deg for å bidra til hverdagsintegreringen?

- Hvilke tanker har du når det gjelder hvilket ansvar vi som innbyggere i Norge har for å bidra til at flyktninger blir integrert?
- Tror du vennene dine og bekjente ville stilt seg positivt til å bidra til hverdagsintegrering?
 - o Hva kjennetegner eventuelt de personene som stiller seg positive, egenskaper, mennesketype osv?
- Hva mener du om betydningen av hverdagsintegrering som tiltak for at flyktninger skal finne seg til rette i Norge?
 - o For eksempel viktig for å lære språk, kultur, sosiale koder, praktiske gjøremål?

Avslutningsvis, er det noen andre tanker du har om tema som du vil tilføye?

Uttrykk for å få frem utdypende informasjon under spørsmålene

- Når du sier at ..., kan du utdype det litt mer?
- Hva tror du det skyldes?
- Kan du komme med eksempler?
- Kan du beskrive det litt nærmere?
- Hva skal til for at det skal skje?